

İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Ayfer ALTAY*

Özet

Hukuk dili gündelik dilde kullanılmayan sözcüklerle dolu, kendine özgü yapısı olan bir dildir. Bu çalışmada Türkçe ve İngilizce hukuk dilleri karşılaştırılmakta ve çoğunlukla ortak olan özellikler üzerinde örneklerle durulmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki guruplar altında incelenmektedir: 1) Uzun ve karmaşık tümceler, 2) Olağan dışı tümce yapıları, 3) Kişisiz ve edilgen tümce yapıları, 4) Belirsiz dil, 5) Eski dil kullanımı, 6) Yeni türetilen sözcükler, 7) Sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, 8) Eş anlamlı sözcüklerin birlikte kullanılması, 9) Hukuk dilinde zaman, 10) Teknik terimler, 11) Resmîyet.

Abstract

Language of law is a special language, full of archaic words; it is complex, convoluted, pompous and ponderous. In this study the legal languages of English and Turkish have been compared and analysed under the following groups: 1) Long and complex sentences, 2) Unusual sentence structure, 3) Impersonal and passive sentence structure, 4) Vague language, 5) Archaic language, 6) Neologisms, 7) Use of words beyond their ordinary meanings, 8) Use of synonyms, 9) Tense in legal language, 10) Technical terms, 11) Official language.

GİRİŞ:

Hukuk dili gündelik dilde hiç kullanılmayan sözcüklerle veya gündelik anlamlarının dışında kullanılan sözcüklerle dolu bir dildir. Eleştirmenler veya dilbilimciler bu dili "argo" veya "jargon" olarak nitelendirmektedirler.

Mellinkoff hukuk dilini bir çeşit "argo" * olarak nitelemekte ve "argo" terimini de "bir grup içinde" o gruba ait olmayanları dışlamak üzere bilinçli veya bilinçsiz, olarak kullanılan özel bir dil veya bir iletişim yöntemi olarak saptamaktadır (1963: 18). Mel-

(* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce. Mütercim - Tercümanlık Anabilim Dalı

linkoff "argo" sözcüğünü "teknik terminolojiden" farklı görmektedir, çünkü ona göre "teknik terminoloji" çok daha kesin çizgilerle belirlenen bir sözcükler dizisidir, Tiersma'ya göre ise dilbilimciler günümüzde "argo" sözcüğünü daha dar bir anlamda kullanarak "bir grubun iletişimi kısıtlamak üzere özellikle kullandığı gizli bir dil" olarak açıkladıklarını belirtmektedir (1999:106). Ona göre İngilizce hukuk dili gerçekten argodur çünkü bu dilde Fransızca, Latince ve anlaşılmasız hukuk İngilizcesi bir arada kullanılarak iletişim bilinçli olarak kısıtlanmış ve müşterileri de çevirmen olarak avukatlar tutmaya zorlamıştır (1999:107).

Mellinkoffun "argo" olarak tanımladığını günümüzde "jargon" olarak tanımlayabilmekteyiz, çünkü hukuk diline de uygulayabileceğimiz gibi "jargon" bir zenaate, bir mesleğe veya bir işe ait sözcük dağarcığıdır (Fromkin ve Romdan'dan aktaran Tiersma 1999:107). Tiersma "jargon" sözcüğünü "teknik terimler" deyimiyile hemen hemen eş anlamlı olarak kullanmaktadır, çünkü bir deyim veya terim özellikle belirli bir meslek alanında kullanılıyor veya bu meslek alanı bir sözcüğü günlük anlamının dışında kullanıyor ve bu sözcük o alanda belirgin ve özgün bir kavramı anlatıyorsa, o zaman o sözcük, terim veya deyim teknik terim olarak değerlendirilebilmektedir (Tiersma 199:108).

Bu tanıma göre hukuk mesleğinin kullandığı sözcükleri ele alacak olursak hukuk diline ait bir "teknik terminoloji" olduğunu rahatça söyleyebiliriz. O halde hukuk dili nedir? Apayrı bir dil mi? Bir lehçe mi? Jargon ya da argo mu? Ya da aynı bir biçern mi? Aslında hukuk dilinin içinde her bir özellik bulunmaktadır. Ancak hukuk dilini tanımlamak için hangi terimi kullanırsak kullanalım, bu dilin tanımını yaparken karmaşık dilsel yapılardan, eski dil kullanımlarından, alışılmadık söz dizimlerinden bahsetmek gerekmektedir.

Bu makalede İngilizce ve Türkçe hukuk dilinin ve söyleminin tümce ve sözcük düzeyinde özellikleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenecektir. İncelenen özellikler onbir grup altında toplanmıştır. Bu grupta Brenda Danet (1985), Crystal ve Davy'den (1969) esinlenilmiş ancak daha çok Tiersma (1999) nin gruplama sistemi çalışmaya temel olarak alınmıştır. "Yasa dili" değil de "hukuk dili" teriminin kullanılması çalışmanın sadece yasalarla sınırlı olmayıp hukuk alanına giren diğer belgeleri de kapsamasından dolayıdır. Böylece hem "yasa" hem de "hukuk" sözcüklerinin bir arada kullanılması okuyucuyu şaşırtmamalıdır.

Bu çalışmada üzerinde durulacak olan özellikler daha çok hem Türk hem de İngiliz hukuk dillerinin ikisini birden kapsayan özelliklerdir. Kuşkusuz konu bir hukukçu tarafından ele alınacak olsaydı bu özelliklere daha bir çokları eklenebilirdi. Ancak bu çalışmada konuya sadece dil açısından yaklaşmıştır.

TÜRK VE İNGİLİZ HUKUK DİLLERİNİN ÖZELLİKLERİ

I - UZUN VE KARMAŞIK TÜMCELER.

Genel olarak hukuk söyleminin, özel olarak da İngiliz hukuk dilinin en önemli özelliği uzun ve karmaşık tümcelerden oluşmasıdır. 1971'de İngiliz yasalarını inceleyen Marita Gustaffson en kısa tümcenin 10 sözcük, en uzun tümcenin de 179 sözcükten oluştuğunu saptamıştır (Tiersma 1999:56). Bu da ortalama tümce uzunluğu 27.6 olarak saptanan bilimsel metinlere karşın oldukça uzun tümceler demektir.

Uzun tümce yapısı sadece yasalarda bulunmakla da kalmamaktadır. Tiersma Amerika'da bir patent başvurusunun uzun olsa bile tek bir tümce halinde olması gerektiğini belirtmektedir (1999:56). Nokta koyduktan sonra yeni bir tümce halinde yazılan tek bir tümce dahi başvurunun reddedilmesinin nedeni olabilmektedir. Tiersma, bütün bir fikri uzun ve tek bir tümce halinde belirtmek sadece İngiliz hukukunun özelliklerinden biri değildir demektir ve Fransız Danıştay kararlarının tümünün tek ve uzun bir tümce-den oluşmakta olduğunu belirtmektedir (1999:56). Uzun ve karmaşık tümcelere bir örneği Kaliforniya ceza yasasının bir bölümünden verebiliriz:

"Every person who insures or receives any consideration for insuring for or against the drawing of any ticket in any lottery whatever, whether drawn or to be drawn within this State or not, or who receives any valuable consideration upon any agreement to repay any sum, or deliver the same, or any other property, if any lottery ticket or number of any ticket in any lottery shall prove fortunate or unfortunate, or shall be drawn or not be drawn, at any particular time or in any particular order, or who promises or agrees to pay any sum of money, or to deliver any goods, things in action, or property, or to forbear to do anything for the benefit of any person, with or without consideration,is guilty of misdemeanour" (aktaran Tiersma 1999:56).

Dikkati çekecek önemli bir nokta tümcenin öznesi olan "every person" ile yüklemi

olan "is guilty" arasında bir çok yan tümcenin bulunması ve özne ile yüklemün tümcede tamamen birbirinden kopuk kalmasıdır.

Bu durumun, yani hukuk dilinin çok fazla sözcüklü, çok uzun ve karmaşık tümcelere bezenmiş olmasının nedeni olarak değişen dünya ve aynı konuda ortaya çıkabilen değişik durumlara alt kavram ve sözcüklerin aynı olayla ilgili bir yazışmaya eklenmesi ve bu yazışmadan eskiden yer ala gelmiş olan hiçbir bilgi, kavram ve koşulun çıkarılmaması gösterilmektedir (Tiersma 1999:58). Bir başka neden de sözcüklerin sadece sıfatlarla tanımlanmasından daha çok zarf tümleçlerinin kullanılmasıdır. Örneğin hukukçuların sadece "slowly" demek yerine "at slow speed" demeyi yeğlemeleri gibi (Tiersma 1999:59). Kuşkusuz bu da bir yazıda sözcük sayısının arttırmaktadır. Örneğin "if ye-ne "in the event that", "before" yerine "prior to", "after" yerine "subsequent to" kulla-

nılması gibi. Bowers bu özelliğin nedenini şöyle açıklamaktadır: Yasaların sözlü olarak varolduğu zamanlarda tek bir sözcüğün ifade ettiği anlamsal boyutun birkaç sözcüğe yayılarak daha fazla akılda kalmasını sağlamak. Örneğin, "now" yerine "at this present moment in time", "while" yerine "during such time as", "there" yerine "in that place", "if" yerine "in the event that" terimlerinin kullanılması gibi (1989:200).

Dickerson'un verdiği örneklerden bazıları: "need" yerine "have need of", "enough" yerine "sufficient number of", "before" yerine "no later than", "by" yerine "by means of", "does not" yerine "does not operate to" sözcüklerinin kullanılmasıdır (1975:125-6).

Bowers bu "laf kalabalığının" sadece sözcükler değil heceler bazında da ölçülebileceğini belirtmektedir. Örneğin tek heceli "try" yeterli olacakken "endeavour" sözcüğünün, "about" yerine "approximately" sözcüğünün kullanılması, "for" yerine "on behalf of", "because" yerine "for the reason that" kullanılması gibi (1989:201), İngiliz hukuk diline diğer dillerden giren özelliklerden biri olan eş anlamlı iki sözcüğün ardı ardına kullanılması da uzun tümce oluşumunun nedenlerinden biridir, iki sözcüğün ardı ardına kullanılmasının nedeni o devirlerde daha iyi akılda kalmasını sağlamak veya biri İngilizce, biri Fransızca olan sözcüklerden birinin mutlaka anlaşılmasını garanti altına almaktır. Bu kullanımın işe yaraması ve gereken etkiyi sağlaması bu özelliğin süregelmesinin nedeni olmuştur. Mellinkoff anlamlı tekrarların yanı sıra "işe yaramaz" tekrarların da bulunduğunu belirtmektedir (1963:349). Bunlara örnek olarak "fit and proper", "to have and to hold", "mind and memory", "will and testament" sözcük çiftlerini gösterebiliriz. Hoyt ise "true and correct", "cease and come to an end", "final and conclusive" gibi sözcük çiftlerini "işe yaramaz ve gereksiz" olarak nitelmiştir, (aktaran Bowers 1989:200). Bowers'ın da üzerinde durduğu gibi bu gereksiz söz tekrarı yasaların sadece sözlü olarak var olduğu ve ancak tekrarın bunları anlama, ezberleme ve gelecek yıllara aktarma gerekliliğine cevap verecek tek şey olduğu zamanlardan kalma bir özelliktir (1989:200). Ses benzerliği ve ses uyumuna sahip ritmik sözcükler yan yana kullanılarak akılda kalması sağlanıyor ve ezberlenmesi daha kolay hale getirilebiliyordu.

İngiliz hukuk söyleminin laf kalabalığı diyebileceğimiz özelliğine katkıda bulunan etmenlerden diğeri de yan tümcelerin "and" ve "or" ile birbirlerine bağlanmalarıdır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi iki eş anlamlı sözcüğün birbirine "and" ile bağlanması her tür söylemde olabilirken hukuk söyleminde bu özellik tekrar tekrar kullanılmakta ve bu kullanımın diğer söylemlerdeki kullanımından beş kat fazla olduğu belirtilmektedir (Gustaffson'dan aktaran Tiersma 1999:61). Ancak her ne kadar işe yarar bir amaç için yapılsa bile bu sözcük tekrarının önemli bir belirsizliğe yol açtığı da belirtilmektedir (Tiersma 1999:64).

Bu özellik yıllar önce kullanıldığı gibi günümüz İngiliz hukuk söyleminde de aynı

şekilde kullanılmaktadır. 1424'de bir İngiliz mahkemesinde görülen bir davadan alınan bir tutanakta davacı şöyle demektedir:

"The complaining party presents, gives and exhibits the subscribed petitions and articles.....in the defamation case... ..initiated and pending in the court of York and intended to prove that he was and is a trustworthy man, of good fame, honest conversation and of unblemished reputation and so was openly, publicly, commonly and notoriously held, named and reputed for such." (aktaran:Tiersma1999:62).

Birkaç yüzyıl sonra da hiçbir şeyin değişmediğini aşağıdaki standart basım yayım sözleşmesinde kullanılan "or" (veya) bağlacının fazlalığına baktığımızda anlayabiliriz

"While agreement is in effect, the Author shall not, without the prior written consent of the Publisher write, edit, print or publish, or cause to be written, edited, printed or published, any other edition of the work, whether revised, supplemented, corrected, enlarged,abridged, or otherwise.. ."(aktaran Tiersma 1999:63).

Türk hukuk dilinde de aynı şekilde "ve" ve "veya" bağlacının sık kullanımı dikkati çekmektedir. 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 188. Maddesinde şöyle denmektedir:

"Bir kimse bir şeyi işlemek veya işlemesine müsaade etmek , ya da o şeyi işlemeye mecbur etmek için diğer bir kimseye zor kullanır veya onu tehdit eder veya yetkisi olmadan veya yasaları aykırı olarak bir konuda bilgi vermesini veya sosyal görüşünü açıklamasını isterse altı aydan bir yıla kadar hapis ve bir liradan üç bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır" (Türk Ceza Kanunu Madde: 188. Kanunların ilk olarak tam adları verilecek, diğer bahislerde ise sadece baş harfleri belirtilecektir).

Yasa koyucu söylemek istediği her şeyi söylemek, bütün olasılıkları sıralamak istemiş böylece uzun tümcelerle bezenen hukuk dilinin ortaya çıkması kaçınılmaz, olmuştur.

İngiliz hukuk dilinde olduğu gibi, Türk yasalarını veya hukuki yazışmaları kaleme alanların kaygılarından biri de "bir şeyin yapılmasını" yasaklamak olduğu kadar bir başkasının da o şeyi yaptırmasını yasaklamak olduğu için aynı tümce parçacıklarını iki hatta üç kez ardı ardına kullanmak zorunda kalmaları da yazıyı uzatan etkenlerden biri olmaktadır.

II- OLAĞANDIŞI TÜMCE YAPILARI.

İngiliz hukuk söyleminin bir başka özelliği de olağan dışı tümce yapılarına sahip olmasıdır. Crystal ve Davy'nin de bahsettiği gibi, hukuk metinlerinde zarflar genellikle sıfat-fiillerden önce gelmektedir: "herein contained", veya "hereinbefore reserved" gibi. Bunların günlük İngiliz dilinde kullanımının "contained herein" ve "reserved hereinbefore" şeklinde olması beklenmektedir (1969:203). Tiersma bu biçern özelliğinin İngiliz

hukuk dilinin Latince'nin etkisi altında olduğu yıllara dayandığını belirtmektedir (1999:65). Tiersma, Latince'nin serbest bir tümce düzenine sahip olduğunu ve tümce-deki elemanlarının yerlerinin kolayca değiştirilebileceğini belirtmekte, İngiliz hukuk dilinin geneline hakim olan garip tümce yapılarının Latince tümcelerin kaynak dile kayıtsız şartsız, bağlı kalarak, olduğu gibi ve sözcüğü sözcüğüne çevrildiği için oluştuğunu söylemektedir (1989:65).

Olağandışı tümce yapılarının bir başka şekli de özne ile yüklem arasına çok fazla sözcük sıkıştırmaaktır. Örneğin:

"The defendant or the prosecutor, if dissatisfied with the place of trial as fixed by the magistrate's court, or by the crown, may apply..."

veya

"The Lord Chancellor may, with the concurrence of the minister for the Civil Service as to numbers and salaries, appoint..."

(aktaran Tiersma 1989:66)

Gencide hukuk dışı hiçbir İngilizce söylemde özne ile yüklem arasında bu denli fazla sözcük sıkıştırılmazken hukuk söyleminde bu tip kullanım sıklıkla görülmektedir. Bu şekilde bir kullanım belirsizliği önlemek için yapıyor olsa bile anlatımı ve anlamayı güçleştirmekten de geri kalmamaktadır.

İngilizce'de günlük dilde kullanılmayan ancak hukuk söyleminde halen sıklıkla kullanılan bir yapı vardır: yüklem yalın haliyle yapılan bu kalıp "let" veya "may" kullanımına eşit şekilde kullanılmaktadır. İngilizce vekaletnamelerin başında yer alan "Know all men by these presents" tümcesi tamamen devrik ve olağandışı bir tümce yapısıdır, ve "let everybody know" yani "herkes bilsin ki" anlamına gelmektedir.

Türk hukuk dilinde eski ve dolayısıyla Türkçe'nin olağan tamlama yapısına uymayan kalıpları Arapça ve Farsça tamlamalar oluşturmaktadır. Aşağıda bu tip tamlamalardan örnekler görmekteyiz:

Mürürü-zaman: zaman aşımı (Borçlar Kanunu, Madde 125)

Teşkilî tarafeyn: mahkemede tarafların oluşturulması (Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Madde 73)

Esbabı mucibe: gerekli nedenler (B.K. Madde 316).

İhtiyati haciz: önlem olarak haciz koydurma (icra İflas Kanunu, Madde 259).

Feshi ihbar: bozulan durumu haber verme (B.K. madde: 169).

Sukutu hak: bir hakkın düşmesi (B.K. Madde 24).

Talhi şart: geciktirici şart (B.K. Madde 194).

III. KİŞİSİZ VE EDİLGEN TÜRME YAPILARI

Genelde hukuk dilinde, İngilizce'de "I", "we" ve "you" gibi, Türkçe'de ise "ben", "sen", ve "biz" "siz" gibi 1. ve 2. tekil ve çoğul şahıs zamirleri kullanılmadan yapılan tümcelerle ifade edilmektedir. Örneğin İngiliz hukuk dilinde bir avukat bir savcıya hitap ederken "May it please you" yerine "May it please the court" şeklinde söze başlanmaktadır. Günlük yaşamda birisinden bir şey yapması istenildiğinde ya da birisine bir emir verildiğinde söze "you" yani ikinci tekil şahıs zamiri ile başlanıyor olsa bile bu tür söylemler hukuk dilinde 3. tekil şahısla başlamaktadır. Bir dilekçede "I allege" yerine "the plaintiffalleges...", bir sözleşmede ise "I shall pay you" yerine "Buyer shall pay" veya "the party shall pay" şeklinde söylemler kullanılmaktadır.

Kişisiz, daha doğrusu 3. tekil şahıs zamirinin hukuk söyleminde kullanılmasının nedeni doğrudan ve sadece o yazıyı okuyana değil, bir defada bir çok okura seslenebilme ve yasa, tüzük, yönetmelik, gibi metinleri herkesi kapsar hale getirebilme kaygısıdır. Bir yasada polise "bu yönetmeliğe uygulamayana cezai yaptırım uygulayacaksın" diyerek özne direkt olarak "sen" veya "you" şeklinde belirlenirse o yasa sadece polise seslenir, ancak ona uymama eğiliminde olabilecek kişilere seslenemeyebilir. O halde kişisi olmayan tümceler kurulursa yani "bu yönetmeliğe uymayanlara cezai yaptırım uygulanır" ifadesi hem polise, hem suçluya, hem de onu okuyan herhangi bir kişiye seslenebilir, herkes bu ifadeden kendine düşen payı çıkarabilir.

3. şahıs kullanmak bir ölçüde, yasa koyucuların önemsedikleri özelliklerden biri olan nesnel bir bakış açısını da yansıtmaktadır. Örneğin bir savcının "ben şöyle karar verdim" gibi son derece öznel ve kişisel bir bakış açısı sergilemesinden "mahkemeya karar verdi" veya "mis court judges..." gibi nesnel ve daha güçlü bir ifadeyle kararını bildirmesi o kararın nesnel, tarafsız ve güçlü bir kurum tarafından verildiğini ifade etmektedir. Örneğin Türk mahkeme kararlarında karar tümcesi şöyle başlamaktadır: "TÜRK MİLLETİ ADINA Karar veren İdare Mahkemesince işin gereği görüldü. tarihinde oybirliğiyle karar verildi".

PeterGoodrich'e göre, 3. şahıs kullanımı, kişisiz tümceler veya edilgen yapıların hakimlerin basit bir "ölümlü" değil de yasaların ve adaletin temsilcileri olduğunu ifade etmektedir (1990:191).

Hakim ve savcılara bir saygı gösterisi olarak avukatlar da mahkeme söylemlerinde 3. şahıs kullanmaktadır. Örneğin "Have you made a ruling yet?" yerine "Has the court made a ruling yet?" şeklinde bir soruyla hakimlerin kararını sormaktadırlar (Tiersma 1999:68).

Ancak sözleşmeler ve diğer hukuk metinlerinde hiçbir zaman 1. tekil şahıs "I" kullanılmasa da örneğin bir vasiyette bunun tam tersine "I" kullanılmaktadır, çünkü vasiyet sadece bir kişiye ait ve çok kişisel bir metin türüdür.

Kişisiz ve edilgen yapılara Türk hukuk dilinden örneklerle bir göz, atalım:

"Dava müddeinin veya her iki tarafın geldikleri kaydolunduğu günde ikame edilmiş olur (H.U.M.K. Madde 475).

Aslında kaydeden zabıt katibidir ancak bu söylenmeyip kişisiz, ve pasif bir tümce yapılmaktadır."

Aşağıdaki iki örnekte de kullanılan edilgen yapılar Türk hukuk dilinin en belirgin özelliklerinden bindir:

"Aksine hususi hükümler olmadıkça nama yazılı senetler; hamile yazılı senetler hakkındaki hükümlere göre iptal olunur" (Türk Ticaret Kanunu Madde 569).

"Kanun veya mukavele ile başka kimselerin, bu arada bilhassa borçlunun da devre iştirakleri mecburi kılınabilir." (T .T.K. Madde 559).

IV. BELİRSİZ DİL.

Hukukçular her ne kadar olabildiğince kesin, açık ve belirgin ifadeler kullansa da İngiliz hukuk dilinin "genel, belirsiz ve esnek ifadelerle dolu sözcüklerden" oluşmakta olduğu ifade edilmektedir (Crystal 1987:387).

Bu özellik hukuki söylemlerin yorumlanmasında belirli bir esneklik sağlamak ve dolayısıyla işe yaramaktadır. Örneğin "reasonable" yani "makul" sözcüğü, böyle sözcüklerden biridir. "The damage shall be covered in a reasonable period" tümcesindeki "makul bir zamanın" ne anlama geldiği kesin olarak belli değildir. Ancak bu da sözleşme yapan taraflardan birinin mutlaka işine yarayacaktır. Yine "due" sözcüğü de böyle sözcüklerden biridir.

Bazı zorluklara neden olsa da belirsiz ve esnek dil kullanımının birtakım yararlı işlevleri olduğu belirtilmektedir. Bir hukuk metninde, örneğin bir sözleşmede, tarafların önceden belirlemek zorunda kalmadan bir takım genel terimler kullanılmasına olanak tanımaktadır. Aynı zamanda yasaların değişken koşullara uyum sağlayabilmesine olanak tanımaktadır. Bunların yanısıra değişen norm ve standartlara olduğu kadar ileride ortaya çıkabilecek olan yeni koşullar için de geçerli olmasını sağlamaktadır. Bunun için de esnek ve belirsiz dil anayasaların özelliklerinden biridir (Tiersma 1999:80). İngiliz hukuk dilinde kullanılan "due process", "probable cause", "unreasonable", "reasonable", "adequate cause", "as soon as possible", "fair division", "improper" gibi sözcükler belirsiz ve esnek dil kullanımından örneklerdir (Crystal 1987:307).

Belirsiz dil kullanımı açısından Türk hukuk dili de zengin örneklerle doludur. Örneğin:

"Nişanlılardan bin muhik(haklı) bir sebep yok iken nişanı bozduğu veya iki taraftan

birine atfedilecek bir kusur yüzünden nişan bozulduğu takdirde taksiri olan taraf, diğer tarafa, ana ve babasına veya bu hususta onlar gibi hareket eden sair kimselere hüsnüniyet ile ve nikahın icra olunacağı kanaati ile ihtiyar ettikleri masarife mukabil münaşip(muayyen) bir tazminat vermeğe mecburdur." (Türk Medeni Kanunu, Madde 84).

Bu maddede yer alan "muhik" yani "haklı" sebep gerçekte nedir? Haklı olma durumu günden güne, bölgeden bölgeye, ve hatta kişiden kişiye bile değişebilen bir durumdur.

Aşağıdaki örnekte geçen "muayyen mühlet" de belirsiz dil kullanımına bir örnektir: "Muayyen mühlet zarfında muameleyi yapmaya mecbur olan kimsenin veya vekilinin arzu ve ihtiyarı haricinde olarak muameleyi yapmaktan aciz bulunduğu tahakkuk etmesi...."(H.U.M.K. madde 167).

V. ESKİ DİL KULLANIMI:

Genelde hukuk söyleminin, özelde ise İngiliz hukuk dilinin en önemli özelliklerinden biri eski dil kullanımınıdır. Bunun nedenleri İngiliz hukukunun tarihsel gelişimi ve evreleri sırasında uğradığı dış etkiler yani Anglo-Saxon, Latin ve Fransız dillerinin bıraktığı etkilerdir. Bazı sözcükler de İngilizce'nin eski yüzyıllarda kullanılan ve şu anda günlük İngilizce'den kalkmış olan eski (arkaik) yapılarını korumuşlardır. Örneğin "you" kişi adının eski çoğul hali "'ye" nin "Hear ye" olarak kullanılması gibi, veya yüklem sonuna gelen eski "eth" takısının "This policy witnesseth that" tümceciğinde kullanılması gibi. Bu tümce günümüzde sözleşmelerin başında yer almaktadır ve anlamı "Bu yasal bir kontrattır ve aşağıdakiler de bunun şartlarıdır" diye açıklanabilmektedir.

V-1) "Same" Sözcüğünün Kullanılışı

"Same" yani "aynı" sözcüğünün İngiliz hukuk söyleminde adil yerine kullanılması sorun yaratan arkaik özelliklerden biridir (Tiersma 1999:88). Bu aynı zamanda belirsizlik yaratan bir özelliktir. Örneğin: "She made an offer in a letter to buy the machinery, and I accepted same" tümcesinde "same" yerine "the same" kullanılması gramer açısından çok daha doğru olacaktır, ancak hukukçuların bu tip arkaik kullanımın oldukça doğru olduğunu düşündükleri söylenmektedir (Tiersma 1999:88). Buradaki belirsizlikte "I accepted the same" demekle "offer" i mi yoksa sadece "letter"i mi kabul ettiği belli değildir. Aynı zamanda "same" sözcüğünün yapısının ne tekil ne çoğul oluşu da bir belirsizlik yaratmaktadır, çünkü hem "it" hem de "them" yerine geçebilmektedir.

V-2)"Said" ve "Aforesaid":

İngiliz hukuk söyleminin bir başka arkaik dil kullanımı da "said" ve "aforesaid" sözcüklerinin işaret zamiri olarak kullanılmasıdır. Örneğin:

"Lessee promises to pay a deposit. Said deposit shall accrue interest at a rate of five

percent per annum." tümcesinde "said" sözcüğünün yerine "the" veya "this" işaret zamiri gelebilir ve tümceyi anlaşılır kılabılır. "The" veya "this" kullanılabilirken onun yerine "said" kullanılması standart İngilizce açısından garip sayılabilir (Tiersma 1999:89). "Said" ile aynı şekilde "aforesaid" sözcüğü de kullanılmaktadır ve tümceyi çok daha uzun hale getirmektedir. "Aforesaid" in tek farkı *genellikle* Fransızca'ya ait tümce yapısıyla kullanılması yani nitelediği isimden önce değil de sonra gelmesidir: "the indebtedness aforesaid" gibi. "Same", "said" ve "aforesaid" sözcüklerinin Latince ve Fransızca olarak kaleme alınmış olan yasaların sözcüğü sözcüğüne İngilizce'ye çevrilmiş olması sonucu hukuk metinlerinde yukarıdaki şekilleriyle kullanıldıkları söylenmektedir (Tiersma 1999:90).

Ortaçağ ve Rönesans'dan kalan Latince dilinde hukuki yazışmalarda, örneğin bir sözleşmede, önce tarafların tam isimlerinin belirtildiği, sonraki tümcelerde ise örneğin adı "John" olan bir kimseden "idem Johannes" yani "aynı John", "sözü geçen John" olarak bahsedildiği, bunun da İngilizce'ye çevirisinde bu anlamlara gelen "The same John" kullanıldığı belirtilmektedir.

V-3) "Here"- "There" li sözcükler:

Ortaçağ İngilizce'sinde kullanılan eski bir yapı olan - here, there ve where sözcükleriyle başlayan yapılar hukuk söyleminde günümüzde de çok kullanılmakta ve Türkçe'de tek bir karşılıkları olmadığı için de İngilizce'den Türkçe'ye yapılan hukuk çevirilerinde zorluklar yaratmaktadır. Örneğin Ortaçağ İngilizcesi'nde "under it" yerine "hereunder". "under that" yerine "thereunder" kullanılabilenkte ise de günümüzde bu tip kullanımlar günlük konuşulan İngilizce'den kalkmıştır, ancak hala hukuk dilinde kullanılmaktadır. Mellinkoff bu kullanımın, terimlerin eski ve genellikle tam belirleyici olmayışlarından dolayı zayıf olmalarına karşın, "herein", "therein" gibi sözcüklerin sırasıyla "in this document", "in that clause" gibi daha uzun birimlerin yerine geçmelerinden dolayı ifadede kısalık sağlamakta olduklarını belirtmektedir (1963:312-17). Bu sözcükleri şöyle sıralayabiliriz

"Herein, hereto, hereunder, herewith, heretofore, hereby"

"Therein, thereto, thereunder, therewith, theretofore, thereby."

Türk hukuk dili çoğunlukla Arapça ve Farsça'ya dayanmaktadır. Bunun nedenlerini anlamak için Atatürk'ün harf devrimiyle başlattığı dil devrimine ve dil reformlarına bir göz atmak gerekmektedir. Ancak bu başka bir çalışmanın konusudur. Yine de şu kadarını belirtmekte yarar vardır: Bir açıdan Anayasanın dili hukuk dili ve terminolojisinin bir kısmını oluşturmaktadır, ve Türk Anayasası dil açısından birçok aşamalardan geçmiştir. Harf devrimi ve diğer birçok reformlardan sonra, 1921 de Arapça ve Farsça sözcüklerle yazılmış ve 1924te düzeltilmiş olan "Teşkilatı Esasiye Kanunu" dilde anlaşma ve özleşme akımının bir sonucu olarak, 1945 yılında Türkçe'ye çevrilmiş ve "Anayasa"

adım almıştır. Bu, Teşkilatı Esasiye Kanununun tanı anlamıyla yeni Türkçe'ye yapılan bir çevirisidir (Cumhuriyetin 75 Yılı 2000 ;). Ancak Türk Dil Kurumunun eliyle gerçekleştirilen dilde arılaşma, Arapça ve Farsça'dan uzaklaşma çalışmaları kuşkusuz, iktidarlar değiştikçe yön değiştirmiş, 1945 Kasımında çok partili sisteme geçilmiş, 1950 de iktidar el değiştirdi bir önceki yönetimin yaptığı ve kötülünen işler arasına dilde arılaşma çabaları da girmiştir (Dil Devriminin 30 Yılı 1962:47). Türk Dil Kurumunun çabalarına karşı olan akımın en önemli göstergesi 1945 yılında çevirisi yapılarak Anayasa olarak benimsenen Teşkilatı Esasiye Kanununun 1924te yazılan eski ve Arapça-Farsça sözcüklerle dolu olan hali 1952de tekrar kabul edilmesidir. Yani böylece 1945te Türkçeleştirilmiş olan Teşkilatı Esasiye Kanunu 1952de eski haline getirilmiştir ve kullanımdan çıkarılmış olan birçok Arapça sözcük tekrar Anayasaya sokulmuştur. (Dil Devriminin 30 Yılı 1962:49). 27 Mayıs 1960 ihtilali ile devlet yönetimi geçici bir süre için Ordunun eline geçmiş ve bu dönemde dilde tekrar arılaşma çabaları başlamıştır. Milli birlik Komitesi yönetimi döneminde Türkçe'ye saygının en önemli sonucu yeni Anayasanın dilinde görülmüştür. 1961 Anayasasıyla hukuk diline çok sayıda Türkçe sözcük ve terim kazandırılmıştır (Dil Devriminin 30 Yılı 1962:67). 12 Mart Muhtırasıyla birlikte Anayasa'da 1971 ve 73 yıllarında önemli değişiklikler yapılmıştır (Büyük Larousse 1986:590). 12 Eylül 1980 de başlayan askeri yönetimle 1961 Anayasası kısmen değiştirilmiş, bunun ardından 1982 yılında yeni Anayasa kabul edilmiştir. Anayasa'da yapılan değişiklikler kuşkusuz, konumuz, dışındadır, ancak önemli olan Anayasamızın dilinin oldukça açık, net ve arı bir Türkçe ile yazılmış olmasıdır. Ancak diğer yasalarda dile aynı özen gösterilmemiş, ve yasalar genellikle Arapça ve Farsça sözcüklerle bezenmiştir.

Ömer Atila bir makalesinde dilimizin, dil devriminin mutlu gelişmesine bir türlü uymayan bir yönü var, o da hukuk dili dernektedir (1958:99). Atila'ya göre bir dünya görüşünün 13 yüzyıllık ürünü olan Dinsel İslam Hukukunu bırakıp bir başka evren görüşünün ürünü olan Laik Batı Hukukuna geçerken bu özne elverişli anlatım aracının da seçmek gerekirdi, ancak, İslam hukukunun dili Laik Hukukun dili olarak süregelmiş, dolayısıyla bu gün hala hukuk dili Arapça kalmıştır. Hukuk dilimizin en önemli özelliği budur.

Aşağıdaki birkaç örneğe bakalım:

"Sükna hakkı, bir evde oturmak yahut onun bir kısmını işgal etmek hakkıdır. Bu hak ahara (başkalarına) temlik(devir) edilemez, ve mirasçıya intikal etmez(geçmez)" (T. M. K. Madde 74S).

"Mahkeme maznunun (zanlı) bizat hazır bulunmasına ve ihzar (zor ile) veya tevkif müzekkeresiyle zorla getirilmesine her vakit karar verebilir "(Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Madde 229).

"Sakit olan (düşmüş, kaybolmuş olan) hakkın hal-i sabıka(ilk hale, eski hale) icrama (getirilmesine) karar verebilmek için....".(H.U.M.K Madde 167)

VI. YENİ TÜRETİLEN SÖZCÜKLER

İngiliz hukuk diline Fransızca'nın etkisinden gelen bir başka özellik de "-ee" sonu-
kini bir yüklem sonuna ekleyerek o eylemi yerine getiren insan olan özneyi belirtmek
üzere sözcük türetmektir. Bu özellik gündelik dilde bazı sözcüklerle kullanılıyor olsa
da çoğu günlük kullanımdan kalkmış ancak bir çoğu da hukuk diline yerleşmiştir. Örneğin
"asylee", "escapee", "discriminatee" gibi. Bu sözcükler daha çok çiftler olarak
kullanılmaktadır: mortgagor/mortgagee, trustor/trustee, bailor/bailee, employer/employ-
ee gibi. Tiersma bu tip yapıların hukukçular arasında bile bazı zorlukları olduğunu be-
lirtmektedir. Örneğin hukukçuların bile "lessor ve lessee"nin hangisinin etken, hangisi-
nin edilgen özne olduğunu karıştırmaları gibi (1999:99). Ancak yine de bu tip yapıların
ifadede kısalık sağladığını, örneğin "the person to whom the obligation has been assign-
ed" yani "bir görevin verildiği kimse" diye sözü uzatmak yerine "assignee" olarak tek
bir sözcük kullanmanın ifadeyi oldukça kısalttığını belirtmektedir (1999:99). Türkçe
Hukuk dilinde bu mantıkla aynı şekilde yeni türetilen sözcüklere rastlanmamaktadır.

VII. SÖZCÜKLERİN BİLİNER ANLAMLARININ DIŞINDA

KULLANILMASI:

Yasa dilinin bilinen özelliklerinden biri de bilinen ve günlük dilde yer almış ve kul-
lanılmakta olan sözcüklerin hukuki metinlerde kullanıldığında gündelik anlamından ta-
mamen başka anlamlara gelmesidir. Bu da bir dili bilenler ve o dili konuşanlar için bile
karışıklık yaratmaktadır. Aşağıdakiler İngiliz hukuk dilinden bu özelliğe verebileceği-
miz bazı örneklerdir:

Action: Yaygın anlamı "iş, çalışma, faaliyet" (İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü
1979) ancak hukuki terim olarak "dava" anlamına gelmektedir (Tiersma 1999:111).

Aggravation: kızdırma, darıltma, şiddetlendirme (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: Bir kişiye ölüme mahkum etme nedeni (Tiersma 1999; 111)

Assignement: atama, tayin etme (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlam: Bir hakkın, bir çıkarın devredilmesi (Danet 1985:285).

Brief: Kısa, özet, hülasa (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: Bir hukuki belge şekli (Tiersma 1999:111).

Continuance: Devam, süreklilik (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: Bir prosedürü bir süre ertelemek (Tiersma 1999.111).

Motion: Hareket, devinme, devinim (Redhouse Sözlüğü)

Hukuki anlamı: Önerge (Tiersma 1999.111).

Party: Parti, ziyafet, toplantı, eğlence (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: Bir davada ya da bir sözleşmedeki taraflardan her biri (Tiersma 1999.112).

Plead: Yalvarmak, rica etmek (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: Dava dilekçesi (Tiersma 1999.112).

Avoid: kaçınmak, sakınmak, çekinmek (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı: iptal etmek (Tiersma 1999.112).

Hand: el (Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı:imza (Tiersma 1999.112).

Presents: takdim etmek, sunmak, arzetmek fiilinin 3. tekil şahıslarla kullanılan hali Redhouse Sözlüğü).

Hukuki anlamı:bu yasal belge (Tiersma 1999.112).

Uluslararası anlaşmalardaki madde veya uluslar arası organizasyonların kararlarındaki maddelerin basında yer alan ve Türkçe'ye çeviri yaparken çeviri öğrencilerini şaşırtan ve zorlayan sözcüklerden biri de gündelik kullanımın dışında kullanılan "whereas" sözcüğüdür.

Aşağıdaki tümce Avrupa Topluluğu ve Türkiye arasında ekonomik ve ticari ilişkiler üzerine Avrupa Parlamentosu Kararlarından alınan bir tümcedir:

"Whereas the aims of the Association Agreement are to be obtained through a customs union, the coordination of economic policies and gradual liberalization in the field of service.s, frec movement of workers and right of establishment,"

"Whereas" sözcüğü bir bağlaç olarak "halbuki, mademki" anlamına gelmekte, ve hukuk dili dışında böyle bilinmektedir (İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü 1979), dolayısıyla yukarıdaki tümcede yüklem eksik gibi görünmektedir. Ancak aslında bu sözcük hukuk dilinde, özellikle de Karar ve Antlaşma metinlerinde olduğu gibi, yukarıdaki tümcede de "dikkate alarak, gözönünde bulundurarak" anlamına gelmektedir.

Türk hukuk dilinde de birçok sözcük bilinen anlamlanılır) dışında kullanılmaktadır. Örneğin,

AYIP: Gündelik dilde utarılacak şey anlamında kullanılırken hukuk dilinde "hatalı, bozuk" anlamında kullanılmaktadır:

"Ayıplı malları satın alan tüketicilerin uğradıkları maddi ve manevi zararlar nedeniyle tek tek dava açma hakları saklıdır" (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Madde 24).

ECEL: Gündelik dilde "bir insanın öleceği zaman" olarak kullanılırken hukuk dilinde "borcun ifası için tayin olunun müddet" anlamına gelmektedir:

"Borcun ifası için tayin olunun ecel uzatılmış ise yeni mehil aksi şart edilmedikçe önceki mehil hitamını takip eden l. Günden başlar"(B.K. Madde 79).

İSLAH: Gündelik dilde "iyileştirme" olarak kullanılırken hukuk dilinde "bir davanın yeni vakıa ve sebeplere dayandırılarak aynı sonuca ulaşabilmek için yeniden dilekçe verilmesi" anlamına gelmektedir (H.U.M.K. Madde:83).

İŞTİRAK: Gündelik dilde "katılmak" anlamında yüklem olarak kullanılırken hukuk dilinde "yan kuruluş" anlamına gelmekte ve isim olarak kullanılmaktadır:

"kamu ortaklıkları ve işbirliklerinin yeniden düzenlenmesi tedbirlerini uygulamak...." (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Madde:43).

VIII: EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLERİN BİRLİKTE KULLANILMASI:

Eş anlamlı sözcükler aynı anlama sahip farklı sözcüklerdir. Aslında özellikle hukuk alanında aynı anlama gelse bile bir kavram için birden fazla sözcük kullanmak istenilen bir şey değildir, çünkü kavram kargaşasına neden olabilmektedir. Ancak İngiliz hukuk söyleminin temelini oluşturan dilsel etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan söylem özelliklerinde aynı anlama gelen ya da çok yakın anlamı olan iki sözcüğün ardına tekrarlanması yer almaktadır. Bu, İngiliz hukuk diline Anglo-Sakson'ların etkisiyle girip Fransızca'nın etkisiyle devam eden bir özelliktir, iki eş anlamlı sözcükten biri İngilizce biri Fransızca'dır, çünkü hukukun yazılı olarak yer almaya başladığı dönemlerde halkın bir kısmı sadece Fransızca bir kısmı da sadece İngilizce bilmekteydi, Hem İngilizce hem Fransızca sözcüğün birlikte kullanılması halkın her kesiminin anlamasını sağlamaktaydı (Tiersma 1999:31).

Bunlardan bazıları: "rest, residue and remainder", "give,devise and bequeth", "aid and abet", "due and owing", "fuli faith and credit", "oredered, adjudged and decreed" , "mind and memory", "null and void", "posession, custody and control", "right, title and interest", "save and except", "true and correct" gibi sözcük çiftlemeleridir. Bu tip ciltlemelerin birçoğu artık yerleşmiş ve kalıplaşmış ifadeler haline gelmişlerdir, iki sözcüğün her birinin tek tek anlamı ifadenin tümüne bir şey katmasa da ancak iki sözcüğün bir arada kullanılması bir anlam ifade etmektedir (Tiersma 1999:113).

Bu kullanıma bir örnek olarak aşağıda günümüzde geçerli olan bir vasiyetname görmekteyiz.

".....I give and bequeth to my brother.....the sum offive thousand...Igive devise and bequeth all of said rest, residue and remainder of my property..." (aktaran Tiersma 1999: 249).

Türk hukuk dilinde aynı tümce içinde yan yana birlikte kullanılan eş anlamlı sözcükler bulunmamaktadır. Ancak, buna benzeyen başka bir özellik anlamları farklı hatta tam birbirinin karşıtı olsa da her zaman birlikte kullanılan sözcükler olmasıdır. Örneğin:

"Usul ve fûruğ": çocuklar ve ana - baba tarafı

"Mecur-müstecir": Kiracı ve kiralayan

"Müddei-müddei aleyh: Davacı ve davalı

"Takas-mahsup: Bir tarafın alacağını, diğer tarafın borcundan keserek anlaşma (Bu açıklamalar hukukçulara danışılarak elde edilmiştir).

Birlikte kullanılan sözcüklerin Türk hukukunda İngiliz hukuk diline benzer bir yanı vardır: Türkçe ve Arapça sözcüklerin birlikte kullanılması. Ancak, bu sözcüklerin anlamları İngiliz hukuk dilinde olduğu gibi aynı değildir.

Örneğin, 10 Ocak 1981 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2369 ve 2370 sayılı yasalarda hem "duruşma, gerek, uyarınca, işlem, ayrık, tutukevi, ölçü, ilişkin" gibi Türkçe sözcükler, hem de "müstaceliyet, müzakere, nakil, celp, icra, müsadere" gibi eski sözcükler kullanılmaktadır (Özden 1981:34). Bunu hukukçular bile Türk hukuk dilindeki tutarsızlık olarak nitelemektedir (Özden 1981:36, Özdemir 1969:124).

IX- HUKUK DİLİNDE ZAMAN:

Genel olarak İngilizce dilinin kullanımında gelecek zaman ifade eden yardımcı fiil "shall" hukuk söyleminde gelecek zaman ifade etmemektedir. Günlük dilde I. tekil ve I. çoğul şahısla kullanılan "shall" hukuk dilinde zorunluluk, emir, açıklama ve bildirim ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Yasaların söyleminde "shall" kullanımına bir göz atalım:" This act shall be known as the Penal Code of California" (aktaran Tiersma 1999:123).

Yasalarda olduğu gibi hukuk alanında diğer yazışmalarda, örneğin sözleşmelerin dilinde de kullanılan zaman "shall" ile ifade edilmektedir:

Örnekte bir sözleşmeden alınan tümceler görülmektedir:

"All kinds of expenses incurred in the Contractor's country and in Turkey as regards the performance bond shall be borne by the Contractor"

"Performance bond shall be returned after the final acceptance to be held in Turkey"

Hukuk söyleminde "shall" sadece zorunluluk ve yükümlülük ifade etmekle kalmakta, aynı zamanda o ifade edilen şeyin yasal olarak bağlayıcı olduğunu göstermekte, hem de bir otoritenin ifade şekli olmaktadır (Bowers 1989:35)

Türkçe hukuk dilinde ise yaptırımların ve zorunlulukların ifade edildiği zaman geniş zamandır. Yasalarda ve diğer hukuki belgelerde geniş zaman kullanılmaktadır. Örneğin:

"Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir" (Anayasa Madde:1).

"Envanter defterine işletmenin açılış tarihinde ve müteakiben her iş yılı sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydolunur (Türk Ticaret Kanunu Madde 72).

"Taraflar kendi ülkelerinde turist akışım karşılıklı olarak kolaylaştırmayı sağlamak için gerekli tedbirleri alırlar"

"Taraflar mevcut ilgili kanunları el verdiği ölçüde sınır formalitelerini azalmaya çalışırlar" (T.C. Turizm Bakanlığı ile Çekoslovakya S.C. Federal Dış Ticaret Bakanlığı arasında imzalanan Protokol).

Hukuk çevirişi alanında yapılan çeviri hatalarının basında zamanı yanlış çevirmek gelmektedir. Bu konuda yetkin ve uzman olmayan kişiler İngilizce metinde zamanı "shall" olarak görünce bunun gelecek zaman ifade ettiğini sanarak Türkçe'ye gelecek zaman ekleriyle çeviri yapmaktadırlar. Bu da çeviri hatalarına neden olmaktadır. Ayrıca Türkçe düzenlenen hukuki metinlerde de zaman gelecek zaman olarak hatalı bir şekilde kullanılmaktadır.

X-TEKNİK TERİMLER:

Yasa dilini zorlaştıran en önemli nedenlerden bin de kuskusuz bu dilin özel terimleridir. Aslında bu dilin Sözcüklerinin birçoğu insanlar tarafından bilinmekteysede bir çoğu da özellikle bilinen anlamlarının dışında kullanıldığı sözcükler, herkes tarafından anlaşılmamaktadır, Bazıları da hukuk alanının dışında bulunan kimseler için tamamen birer muamma sozcüktür.

Örneğin "estoppel", "lis penderus", "testator", "tortfeasor" gibi. Danet bu örneklere "forfeiture" ve "fee simple" i de ekler (1985:27S) Örneğin dilbiliminin, kimyanın, v.s.nin. kendine özgü bir dili ve teknik terimleri varsa hukuk alanının da kendine özgü bir dili vardır. Sorun olan bu dilin kendi alanı çerçevesinde değil, bu alanını dışında olan kimseler tarafından anlaşılmamasıdır.

Türkçe hukuk dilinde de teknik terimler kuşkusuz oldukça büyük bir yer tutmaktadır. örneğin.

Zamanı rücu: Geriye dönüş (Türk Ceza Kanunu.)

Zımnî feragat: Açıkça belirtmeden vazgeçmek (13 .K.).

İddet müddeti: Kanuni bekleme süresi , kadının boşanmasından sonra yeniden evlenmesi için beklediği süre (M. K.).

Müruru zaman: Zaman aşımı, bir hakkın kullanılması için verilen yasal sürenin geçmiş olması (B. K.).

Fekketmek: Kaybetmek, yoketmek (T .C.K).

Kazai rüş: Mahkeme kararıyla reşit sayılma. 15 yaşını ikmal eden küçükler Asliye Mahkemesinin kararıyla reşit sayılabilir (M.K. Madde 12).

XI-RESMİYET:

Resmi ve törensel dil yasa dilinin en önemli özelliklerinden biridir. Dolayısıyla bu dil yukarıda gördüğümüz gibi eski dil kullanımını da gerektirmektedir. Bir mahkeme salonunda klişeleşmiş sözler ve törensel ifadeler izleyicilere olup bitenlerin önemini anlatmak içindir (Tiersma 1999:100). Bir duruşmanın başlangıcında katibin "Oyez, Oyez, Oyez," ya da "hear ye, hear ye, hear ye" diyerek herkesi ayağa kalkmaya davet etmesi olup bitecek olan şeyin ciddiyetini ve önemini belirtmek içindir. Tanıkların yemin töreni ve onların kendilerini dış dünyadan ayıran odacıklara oturtulması bütün bu ruhani dünyaya ait bir ortamın yaratılması çabalarını desteklemektedir der Tiersma (1999:100).

Mahkeme salonunda işitilen törensel dil ve seremoniler bir dini tören atmosferini yaratmakta ve aynı amaca hizmet etmektedir. Bütün bu törensel ve eski dil, bu ortamın özel bir ortam olduğunu, ve söylemin de normal, gündelik söylemden farklı olduğunu belirtmektedir. Tiersma, bu ortamdaki kişilerin özel giysileri, yani rahip ve savcılarının kubbeleri ve hakimlerin hem cübbe hem de taktıkları peruklar bu ortamın ciddi ve olağandışı bir ortam olduğunu ve olan bitene otoriter ve ciddi bir ifade eklediğini belirtmektedir (1999:101). Türk mahkemelerinde ise hakimlerin salona girdiğinde ve karar okunurken dinleyicilerin ayağa kalkması, tanıkların yemin etmesi farklı bir ortamı vurgulamaktadır. Gündelik hayattan farklı olma, ayrılma duygusu dinleyicilerin de bu ortamda sessiz sedasız oturmaları ile de pekiştirilmektedir.

Yazılı hukuki belgelerin de resmi bir dile sahip oldukları bilinmektedir. Hatta çok özel ve kişisel bir hukuki belge olan vasiyetnamenin bile dili oldukça resmi bir dildir.

Aşağıda İngiliz hukukunda günümüzde geçerli bir vasiyetname örneği görmekteyiz:

"Know all men by these presents, that I, Helen Bovetisian of the Town of the New Britain, County of Hartford and Slate of Connecticut , do hereby make, publish and declare this as and for my last will and Testament, hereby revoking all wills and codicils thereto heretofore by me made" (aktaran Tiersma 1999:250).

Yukarıdaki metinde resmi dilden başka hukuk söyleminin diğer özelliklerini de görebiliriz" Know all men by these presents" ve " by me made" gibi eski ve devrik yapılar. "hereby, thereto, heretofore" gibi eski sözcükler, "publish and declare", "will and Testatement" şeklinde eşanlamlı sözcüklerin birlikte kullanılması.

Hukuk dilinin bu şekilde resmi ve anlaşılmaz oluşunun nedenlerini açıklamaya çalışan dilciler ve eleştirmenler bu konuda ilginç kuramlar ortaya atmaktadır. Bunlardan en ilginç de Tiersma'ya göre "komplo teorisi"dir". Yani hukukçular böylesine yapmacık, gösterişli, resmi ve süslü dili hukuki belgelerin hazırlanması olduğundan daha zor göztermek için kullanılmaktadır, çünkü eğer hukuk dili kolay olursa herkes kendi işini yapabilecek ve hukukçular da müşteri bulamayacaktır (1999:102).

Ancak kuşkusuz hukuk gibi resmi bir alanda resmi bir dil kullanılması kaçınılmazdır. Tekrar bir vasiyetnameyi ele alacak olursak, resmi bir dil kullanılmadan yazılan, örneğin birisinin yeğenine yazdığı bir mektupla "ben öldükten sonra elmas kolyemi sana bırakıyorum" gibi bir ifade kullanmasının hiçbir hukuki yaptırımı olmayacaktır, ve hukuki açıdan bunun gerçek bir vasiyet olup olmadığına karar verilemeyecektir. Bir vasiyette olduğu gibi diğer yasal belgelerde de, örneğin bir sözleşmede bu resmi dil taraflara bu işin, bu belgenin bir yaptırımı olduğunu hatırlatmaktadır. Hukuk söyleminin bu özelliğine Gulliver ve Tilson "ritüel (törenselsel) işlev" (ritualistic function), Lon Fuller da "ihtiyat işlevi"(cautionary function) adını vermektedir (aktaran Tiersma 1999:102).

SONUÇ:

Gördüğümüz gibi hem İngilizce hem de Türkçe hukuk- dili ya günlük dilde çok az kullanılan, ya da hiç kullanılmayan eski sözcüklerle doludur, İngilizcede hukuk dilinde hala kullanılmakta olan Latince ve Fransızca sözcükler, Türk hukuk dilinde ise hala kullanılan Arapça ve Farsça sözcükler iletişimi daha fazla artırmamakla, tam tersine anlaşılmayı güçleştirerek ve belirsizlik yaratarak iletişimi bir anlamda engellemektedir.

Eski dil kullanımının nedenlerinden birine bu dilin daha resmi olması gösterilmektedir (Tiersma 1999:95). Dilin sürekli değişmesi ve gelişmesine karşın hukuk dilinin değişmemesi ve yenileşmemesi bu dile tutucu bir özellik katmaktadır. Bu yönüyle hukuk dili, dilin tutucu olduğu başka bir alanla, yani "din" ile karşılaştırılmaktadır (Tiersma 1999:95). Katolik kilisesinin dini dil olarak Latince'ye bağlı kalması, aynı şekilde Yahudilerin İbranice'ye, Hinduların da din dili olarak Sanskritçe'ye bağlı kalmaları gibi Türkiye'de de din dili olarak Arapça hala sürdürülmektedir. Ezan Arapça okunmakta, ibadet dili Arapça olarak devam etmektedir. Kuran'ın çevirişi söz konusu değildir, ancak anlamını özetleyen "meal"i vardır, ama yine de ibadet sırasında dualar Türkçe değil Arapça okunmaktadır. Hristiyanların kutsal kitabı olan İncil' i de bir başka dile çevirmek sorun oluşturmaktadır, ve İncil'in her sözcüğü kutsal ve direkt Tanrının ağzından çıktığı varsayıldığı için çeviri metnin doğruluğuna inanmakta da güçlük çekilmektedir (Tiersma 1999:96).

İncil ve Kuran'ın din alanındaki yetkin ve güvenilir metinler olduğu gibi tüzük, yönetmelik, kanun ve yargı alanındaki diğer metinler de hukuk mesleği için en yetkin ve güvenilir metinlerdir. Dolayısıyla bunları da çevirmekten ve güncelleştirmekten kaçınılmaktadır **. Bunun sonucu olarak eski dil ve eski gramer yapıları günümüzde de hukuk metinleri üzerinde egemenliklerini sürdürmektedir.

Yukarıda gördüğümüz, gibi, İngiliz ve Türk hukuk dillerinin ortak olan birçok yönü vardır. Bu ortak özelliklerin eski dil kullanımı, karmaşık tümce yapılan, teknik terimler, eşanlamlı sözcüklerin birlikte kullanımı gibi birçoğu iki hukuk diline de Tarihsel geli-

şimleriyle doğal olarak gelen, ancak bir türlü değişmeyi hep öyle kullanılan özelliklerdir.

Hukuk metinlerinin eski, yerleşmiş ve kalıplaşmış dillerini güncelleştirmemenin bir nedeni de bu sözcüklerin ve kalıpların yıllar yılı kullanılarak bir yetkinlik kazanmış olmalarıdır. Bu alışılmış kalıpları değiştirmek hukuk alanında karmaşa yaratabilecektir.

Eski dil ve kalıpları değiştirmemenin bir başka nedeni de bu dilin kullanıcılarına bir güvence ve rahatlık getirmesidir. Hukuk alanında yıllardır kullanılagelen ve doğruluğu, geçerliliği sabitleşen kalıp ve sözleri kullanmak hukukçuların kendilerini güvende hissetmelerini de sağlamaktadır. Kalıplaşmış kullanımları güncelleştirmek bir takım yanlış ifadelerle de neden olabilecektir.

Son olarak eski bir dili kullanmak hukuk sistemi üzerinde bir "zaman dışılık" özelliği yaratmakta, böylece yasama sisteminin asırlardır süregelen ve sürmeye devam eden bir sistem olduğu kanısını yaratarak insanlar üzerinde bir saygınlık duygusunu gündeme getirmektedir.

*"Argo" sözcüğü İngilizce'de "argot"nun karşılığı olarak ve "jargon"dan farklı olarak kullanılmak

tadır. Aslında Türkçe'de yarattığı olumsuz çağrışımların dışında ve "herhangi bir zümrenin kullandığı özel dil" (Redhouse Sözlüğü 1974:43) anlamında kullanılmaktadır.

**Hem İngilizce hem de Türkçe hukuk alanında dilde sadeleşme ve modernleşme süregelen tartışmalardan biridir. Bu alanda zaman zaman çabalar da olmaktadır. Ancak bu konu başka bir makalenin konusu olabilecek kadar geniş kapsamlıdır.

KAYNAKLAR

- ATİLA,ömer.(1958) Hukuk Dilinin Özleşmesi,T.D.K. Yayınları sayı:86 Ankara:T.D.k. Yayınevi.
BOWERS ,Frederic. (1989) Linguistic Aspects of Legislative Expressions. Vancouver: University of Columbia Press.
Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi (1986) İstanbul: Milliyet Yayınları
CRYSTAL D. Ve Davy. (1969) Investigating English Style. Bloomington:Indiana Univ. Press.
CRYSTAL D (1987) "The Language of the Law" , The Cambridge Encyclopedia of Language Oxford:Oxford Univ. Press.
Cumhuriyetin 75 yılı (2000), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Cilt:1
DANET , Brenda (1985) ed. Teunen A. Van Dijk. "Legal discourse", A Handbook of Discourse Analysis, London: Academic Press.

- DICKERSON, Reed. (1975) *The interpretation and Apliication of Statules*. Boston: Little Brown and Co.
- Dil Devriminin 30 Yılı*. (1962) Türk Dil Kurumu Tanıtma Yazıları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- GOODRICH, Peter. (1990) *Languages ofUw*. Hong Kong: Maç Millan.
- İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü* (1979) İstanbul]: Redhouse Yayınevi.
- MELLINKOFF, (1963) *The Language of The Law*. Boston: IJttle Brown.
- ÖZDEMİR, Emin. (1969) "Yasaların Dili", *Öz Türkçe Üierine*. T.D.K. Yayınları Ankara: T.D.K. Basımevi.
- ÖZDEN, Yekta Güngör. (1981) Türk Tüze Dilinde Özleştirme, *Atatürk'ün Yolunda Türk Dil Devrimi*. T.D.K. Yayınları Ankara: T.D.K. Yayınevi.
- TIERSMA, Peter. (1999) *Legal Language*. Chicago.-Univ. Of Chicago Press.

KULLANILAN YASALAR:

- Anayasa
- Borçlar Kanunu
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
- İcra iflas Kanunu
- Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
- Türk Medeni Kanunu
- Türk Ceza Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

